

"שבת לה" ו"שבת לכם"

ראשי פרקים.

- א. מיקומה של השבת במעשה בראשית.
- ב. שתי הבחינות של השבת בפרשת המן.
- ג. פרשיות השבת בעשרת הדברות – בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן.
- ד. מיקומה של השבת בפרשיות המשכן.
- ה. ממחרת השבת.
- ו. הסבר מחלוקת שמאי והלל (ביצה ט"ז ע"א).
- ז. שתי הבחינות של השבת אצל יעקב אבינו.

א. מיקומה של השבת במעשה בראשית.

יום השבת במעשה בראשית ממוקם על ידי ריבוננו של עולם, אחרי ששת ימי בריאת העולם. למיקומו בסוף הבריאה ניתן ליחס שתי משמעויות שהן אחת. המשמעות הראשונה – השבת הנה תכלית בריאת העולם, והמשמעות השניה, הנובעת מהראשונה – תפקיד ששת ימי הבריאה הוא הכנה לקראת אותה תכלית, וזוהי השבת, בבחינת שבת של ריבוננו של עולם – "שבת לה".

ר' צדוק (מאמר "קדושת השבת" מאמר ב' דף ג' ע"ב) מרחיב ומסביר שלא רק ששת ימי בריאת העולם של ריבוננו של עולם מהוים הכנה לקראת השבת, אלא ישנה גם בחינה של ששת ימי המעשה כהכנה לשבת אצל האדם, וז"ל: "...ועל כן אף קדושת השבת, הגם דעצם הקדושה מעצמו, מ"מ גם הוא צריך בני אדם לקדשו – היינו במה שיהו מוכנים לקבל קדושתו ולהרגיש בחדרי לבבם הקדושה הנשפעת בו. בזה יום השבת מיתקדש (ש[ו]בא עד תכלית קדושתו. אבל כשאין האדם מוכן לקבל ה"ה כמי שאינו, מאתר שאין הקדושה מתגלת בליבות בני אדם וכל קדושתו הוא ששייגו בני אדם בו מדרגת הקדושה. ועל כן במה שהאדם מכין עצמו לקבל הקדושה, בזה הוא מקדש את יום השבת".

מאידך, אם נתכוונן במיקומה של השבת ביחס לבריאת האדם, השבת היא היום הראשון אחרי יום השישי בו נברא האדם. בין בריאת האדם לשבת האדם חוטא בחטא עץ הדעת. חטאו של אדם הראשון ארע לפני השבת, כפי שאומרת הגמ' בסנהדרין (ל"ח ע"ב): "א"ר יוחנן בר חנינא: שתיים עשרה שעות הוי היום, שעשה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נעשה גולם, שלישית נמתחו אבריו, רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, שישית קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרה, אחת עשרה נידון, שתיים עשרה נטרד והלך לו..."

משמעות מיקומה של השבת אחרי בריאת האדם מלמדת אותנו שיש בחינה שניה בשבת. ר' צדוק הכהן (מאמר "קדושת השבת" ג' ע"ג) הגדיר את אותה הבחינה: "משיכנוס האדם

לשבת מיד ויכנס בו קדושה עליונה, ואז בכוח זו יוכל אח"כ לעבוד ולעמול בו ימי המעשה הכל לשם שמים, ודוגמא עליונה להיות כל מלאכתו מלאכת שמים ועוד יותר...", וזוהי שבת בבחינת "שבת לכם".

מיקומה של השבת אחרי בריאת האדם וחטאו, מגלה לנו שיש בכוחה של השבת להתמודד עם החטא. בבראשית רבה (סוף פכ"ב) מובא מדרש שמתאר את השבת כמתמודדת עם חטא אדם הראשון: "ויצא קין מלפני ה'... פגע בו אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדינך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר: כך הוא כחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע! מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהילים צ"ב א'): 'מומור שיר ליום השבת' וגו'". לכאורה מה הקשר בין התשובה ובין השבת? אלא שיש בכוחה של השבת להתמודד עם החטא.

ר' צדוק הכהן ("פרי צדיק" ויקרא י"ט ע"ג) מסביר את הגמ' (סנהדרין ל"ח ע"א): "ת"ר אדם נברא בע"ש ומפני מה?... דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד, דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד", ובגירסת אבות דר' נתן (פ"א): "כדי שיכנס לסעודת שבת מיד", וז"ל: "והיינו דאכילת שבת בא לתקן מה שפגם אדם הראשון באכילה". בספרו "מחשבות חרוץ" (י, כ"א) מרחיב ומסביר שמהותה של אותה שבת נובעת מעצם קדושת השבת שקביעא וקיימא ללא מעשה האדם ולא תלויה בהשתדלות האדם כלל, ובאותה השבת יש כח להחיל קדושה על מעשה האדם בששת הימים, כדי שיוכל אח"כ להשתדל בימי המעשה להגיע למדרגת אותה השבת ולהגיע לבחינה הראשונה של השבת.

את שתי הבחינות הנ"ל, ע"פ מיקומה של השבת במעשה בראשית, ניתן לראות במחלוקת הלכתית בגמ' בשבת (ס"ט ע"ב): "אמר רב הונא: היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת-מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר: משמר יום אחד ומונה ששה ימים. במאי קמיפלגי? מר סבר - כברייתו של עולם, ומר סבר - כאדם הראשון...".

הרמ"ק בסיפרו פרדס רימונים (שער ד' פרק ז') מראה על פי הזהר שהיתה שבת גם קודם ששת הימים, וז"ל: "...והנה ע"פ זה יובן ספק גדול הנופל במעשה בראשית, והוא אומרם שלא היתה בריאה ביום השביעי, ולמה, שכבר היתה בריאת יום השבת בעצמו שהיום בעצמו צריך בריאה, שכן אמר בזהר: 'כי ששת ימים עשה ה'' 'ששת' קאמר ולא בששת משמע ששת עצמן עשה ה', והיינו בריאת שמים וארץ שהם ששת שהן כוללות שש קצוות, וא"כ לפ"ז כבר היתה בריאת שבת בעצמו, ואם כן איך שבת ונת ביום ז'? אלא ודאי שבת קדמה לעולם ואלולי שבת שנותן כח בששת ימים לא היה בהן כח לפעול, מפני כי כל ששת ימים שהן ו' קצוות מקבלים כח מהנקודה האמצעית שהוא קיום חלל הקצוות... והנה הוכרחו ששת ימים להתעכב בשבת לקבל ממנו פרנסתם וא"כ האצילות לא היתה כ"א ששת ימים כי שבת קדמה לעולם...".

ב. שתי הבחינות של השבת בפרשת המן (שמות ט"ז).

ישנו הבדל בין תאור השבת לפני החטא ש"יצאו מן העם לל"קוט", לבין תאור השבת בדברי התוכחה של ה' ע"י משה רבינו אחרי החטא. תאור השבת לפני החטא בבחינת "שבת לה" (כ"ג): "ויאמר אלהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מחר...". (כ"ה): "ויאמר

משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה". בניגוד לזה, בתאור השבת

אחרי החטא חל מהפך ולא מדובר ב"שבת לה" אלא בבחינה השנייה של השבת "שבת לכם" (כ"ח): "ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי. ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים..."

השבת בבחינתה השנייה, "שבת לכם", יש בכחה להתמודד עם החטא ולתת קדושה לשבת ימי המעשה.

הגאון ר' יוסף ראזין בספרו "צפנת פענח" (מהדורא תניינא דף פ"א ע"א) מסביר את טעות בני ישראל בחטא המן, וז"ל: "...ובאמת יש לומר בזה מה דמבואר שבת דקי"ט ותוס' שם דפ"ו, מה דישאל לא שמרו גם שבת ראשונה שחללו אותה, משום דגם בשבת צריך להיות יום השביעי, עי' מנחות דס"ה ע"ב, ושבת דס"ט ע"ב גבי מהלך במדבר ועי' נדרים ד"ס וכמ"מ, ומשה רבנו נצטוה ביום א' אך לא אמר לישראל עד ערב שבת ולכן הוי ס"ל לישראל דשבת זה אצלם אין עליו שם יום השביעי כיון דלא שייך להם למנות קודם הציווי..."

ע"פ דברי הגאון בעל "צפנת פענח" ניתן לענ"ד לראות פן נוסף הן במהות ה"שבת לה" קודם החטא, והן במהות "שבת לכם" לאחר החטא.

תפיסת בני ישראל היתה שהשבת הינה בבחינת "שבת לה" וגילוי קדושת השבת בא דוקא ע"י ששת ימי המעשה, בדומה לשבת בראשית, ולכן לא ראו ערך לשבת ללא ההכנה של ששת ימי המעשה ע"י האדם.

בתשובת הקב"ה ניתן לראות שהשבת היא בבחינת "שבת לכם", ומוגדרת כמתנת הקב"ה: "ראו כי ה' נתן לכם השבת..." וממילא הסיבה שבגינה לא שמרו את השבת אינה קיימת בשבת שאינה אלא מתנת הקב"ה, ושאיננה תלויה בששת הימים הקודמים לה.

ע"פ זה ניתן להבין מדוע המדרש (תהילים צ"ב) הסמיך לפרשת המן מדרש המתאר את כפילויות השבת, וז"ל המדרש: "מזמור שיר ליום השבת" אמר ר' יצחק: (שמות ט"ז) ראו כי ה' נתן לכם השבת, מהו 'ראו' אמר רבי יוסי: מרגניתא דיהיבת לכו. אמר ר' יצחק: כל עיסקא דשבתא כפול: עומרה כפול (שם), 'שני העומר לאחד', קרבנו כפול, (במדבר כ"ח) 'וביום השבת שני כבשים'. עונשה כפול: (שמות ל"א) 'מחלליה מות יומת'. שכרה כפול: (ישעיה נ"ח) 'וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד'. אזהרותיה כפולות: 'זכור' ו'שמור'. מזמורו כפול: 'מזמור שיר ליום השבת'. לפי הנ"ל מובנת המשמעות של כפילות השבת כמבטאת את שתי הבחינות של השבת.

ג. פרשיות השבת בעשרת הדיברות בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן.

מצינו הבדל בין בחינת השבת וטעם השבת בעשרת הדיברות בפרשת יתרו (שמות כ' ט'), לבחינת השבת וטעם השבת בפרשת ואתחנן(ה', י"ג).

בפרשת יתרו התורה מתארת את השבת כ"שבת לה" ומנמקת את מצות האדם בשביתת השבת ע"פ שבת בראשית של בורא עולם: "זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלקיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במ וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו".

בפרשת ואתחנן השבת מתוארת בדומה לפרשת יתרו "שבת לה", ברם הנימוק מדוע

האדם צריך לשמור את השבת משתנה לבחינה השניה של השבת:
 "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך.
 ויום השביעי שבת לה' אלקיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך
 וחמרך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי עבד היית
 בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' אלקיך לעשות
 את יום השבת".

מצאנו בפרשיה זו בשני מקומות נימוק המתיחס לאדם, בתחילה - "למען ינוח עבדך
 ואמתך כמוך", נימוק שנעדר מפרשת יתרו, אע"פ שתחילת הפסוק "לא תעשה כל מלאכה
 אתה ובנך" וכו' מופיע בצורה זהה בשני המקומות.

ובהמשך - צווי השביתה האישי מנומק בגין יציאת מצרים, ואין זכר לשבת של ריבונו
 של עולם במעשה בראשית .

תאור יצירת השבת ג"כ שונה . בפרשת יתרו הקב"ה עושה השבת "כי ששת ימים עשה",
 בניגוד לפרשת ואתחנן שבה האדם עושה את השבת - "על כן צוך ה' אלקיך לעשות את
 יום השבת".

ר' צדוק הכהן (ויקהל דף קי"ב ע"א) מסביר את ההבדל בין פרשת ואתחנן לפרשת יתרו
 בדומה לנ"ל, שהשבת של פרשת ואתחנן באה להתמודד עם החטא, וז"ל: "וכן בדברות
 אחרונות שאחר הקלוקל כתיב 'וזכרת כי עבד היית וגו' על כן צוך ה' אלקיך לעשות את
 יום השבת'. והוא שקדושת השבת יועיל לתקן הקילקול ובענין יציאת מצרים 'ויוציאך
 וגו'".

וביתר הרחבה מסביר ר' צדוק בפרשת בשלח (ל"ה, ע"ד): "רק בלוחות הראשונות היה
 העיקר 'זכור' ובשניות היה העיקר 'שמור' לתקן הקלוקל, ולכן בלוחות ראשונות כ' השבת
 זכר למעשה בראשית 'ינח ביום השביעי על כן ברך' וגו', וזהו נוחו ביה כי היכי דנחי ביה
 אנא. ובשניות אחר הקלוקל השבת מקרא קודש להכניס בו קדושה, וכמש"נ 'על כן צוך ה'
 לעשות את יום השבת', והיינו להכניס בו קדושה, וכדש"נ 'ושמרו בני' את השבת לעשות
 את השבת', וזהו זכר ליציאת מצרים שמשם זכו להכניס הקדושה וזמנים כאמור".

ד. מיקומה של השבת בפרשיות המשכן.

בפרשיות המשכן בספר שמות מצינו מבנה כפול: צווי מלאכת המשכן ועשית המשכן.
 בתווך, בין פרשיות צווי המשכן לבין פרשיות עשית המשכן, מופיעה פרשת חטא העגל.
 פרשת השבת מופיעה בסוף פרשת צווי המשכן (כי תשא ל"א): "ויאמר ה' אל משה לאמר.
 ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם
 לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל
 העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי
 שבת שבתון קדש לה' כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת. ושמרו בני ישראל את
 השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי
 ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

אם נתבונן בפרשת השבת בצווי נמצא דמיון רב לפרשת השבת בעשרת הדברות בפרשת
 יתרו. מהות השבת מתוארת: "אות הוא ביני וביניכם לדותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם".

ונימוק השבת: "כי ששת ימים עשה ה'... המתיחס לשבת של ריבוננו של עולם גם הוא בבחינת "שבת לה".

בניגוד למיקום פרשת השבת בצווי מלאכת המשכן, מיקום השבת במעשה המשכן הוא בתחילת פרשת ויקהל, לפני ביצוע מלאכת המשכן: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת". גם בפרשיות השבת במשכן, ראה ר' צדוק את שתי הבחינות הנ"ל של השבת, ואת יכולת השבת להתמודד עם חטא העגל, וז"ל (ויקהל קי"ב ע"א): "...וע"כ בפ' תשא קודם הקלקול נאמר השבת אחר צווי מלאכת המשכן, והיינו נוחו ביה כי היכי דנחי ביה אנא שיעסקו בימי המעשה במלאכת המשכן ואח"כ יהיה השבת, משא"כ בפ' זו אחר הקלקול הקדים להם משרע"ה השבת למלאכת המשכן, שע"י השבת שיוזכו לרובי השפעה בתושבע"פ שהוא רוב חוכמה לתקן הרוב כעס, יוכלו לתקן הקלקול ואח"כ יזכו להכניס קדושה לימי המעשה שיהיו לשם שמים, ויהיה מלאכת המשכן כאדה"ר ששמר השבת ואח"כ היה לו ר' ימי המעשה. וזהו שאומרים במוצש"ק 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו' וגו', שזה הברכה שברכם משה בגמר מלאכת המשכן תשרה השכינה במעשה ידיכם. וכן בשבת שנשאר בזמן, כמו המקדש בעולם, ואף אחר הקלקול שוכן השי"ת בשבת בלב בני ישראל. מבקשים במוצאי שבת ויהי נועם ה' אלקינו עלינו שתשרה שכינה במעשה ידינו ואף בימי החול יהיה כל מעשינו לש"ש...".

ה. "ממחרת השבת".

בפרשת מנחת העמר (אמור כ"ג, י"א), הפסח מוגדר כשבת: "והניף את העמר לפני ה' לרצנכם ממחרת השבת יניפנו הכהן", (פס' ט"ו - ט"ז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה".

ר' צדוק ("מחשבות חרוץ" י') מקשה - מדוע נתנה התורה פתח לצדוקים לטעות שמדובר בשבת בראשית? ומשיב - שישנה בחינה של שבת בפסח ולכן הקב"ה דייק וקרא לפסח שבת.

נראה שבמקביל לשבת בראשית, המתמודדת עם החטא הקדמון, מתמודד ראשון של פסח עם מ"ט שערי טומאה. ובמקביל לשבת בראשית, הנמצאת אחרי יצירת האדם, קיימת שבת הפסח אחרי לידת עם ישראל שבאה לידי ביטוי בצורת קורבן פסח (שמות י"ב, ט'): "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם עלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", בדומה לתינוק במעי אמו המתואר בגמ' (נדה ל' ע"ב): "דרש ר' שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו? לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו...".

ר' צדוק (שם) מרחיב ומתאר את יום טוב ראשון של פסח כבחינת השבת הראשונה אחרי בריאת האדם, ואת שביעי של פסח כבחינת השבת של ריבוננו של עולם, וז"ל: "אבל הכתוב גילה בזה סוד הספירה... ובפסח פסקה הטומאה... וע"כ נקרא ג"כ שבת על שם השבתה ובטול ההשתדלות בפעולת האדם רק מה שהש"י מקדשו. והספירה היא השתדלות האדם הסופר... ופסח שהיה התגלות האורות נתבטלו אצלם כל כוחות האנושי לגמרי וע"כ הוא יו"ט

ויום השבתה, ולמחרתו שנעלם התגלות זה והתחילו בהשתדלות אדם דימי המעשה שאחר השבת ויו"ט הביאו העומר להכיר דגם כל ההשתדלות הוא מהש"י, וזהו המשכת הקדושה דשבת יו"ט שהוא מסירת הכל להש"י גם בימי המעשה דפעולת אדם, וזהו כל ימי הספירה שממחרת השבת שהוא המשכת קדושת אותו שבת דפסח...".

ו. הסבר מחלוקת שמאי והלל.

ישנה מחלוקת בין שמאי והלל, שגם בה ניתן לראות את שתי הבחינות של השבת. (ביצה ט"ז ע"א): "תניא – אמרו עליו על שמאי הזקן – כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר – זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה – מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מזה אחרת היתה לו – שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר: 'ברוך ה' יום יום'". מסביר ר' צדוק ("קדושת השבת" מאמר ב' ג' ע"ג): "וע"כ מצרכי ב"ש מחד בשבת לשבת שיזכרנו כל ימי החול כולם, וב"ה אומרים ב"ה יום יום שא"צ לזכור השבת רק שיראה כל יום ביומו להיות כל מעשיו לשם שמים וברכת ה' חופף עליו בכל היום, וממילא כפי עבודתו להש"י בימי החול כן יהיה כלי מוכן לקבל קדושת השבת".

ז. שתי הבחינות של השבת אצל יעקב אבינו.

ישנם הרבה מקורות שבהם אנו רואים זיקה חזקה בין יעקב לשבת. ישעיה הנביא (נ"ח, י"ג-י"ד) רואה את שכר מקיימי השבת בנחלת יעקב: "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר. אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר". הגמ' בשבת (ק"ח ע"א) מבארת למה דוקא "נחלת יעקב": "א"ר יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, שנאמר: 'אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך' וגו'. לא כאברהם שכתוב בו (בראשית י"ג): 'קום התהלך בארץ לארצה' וגו', ולא כיצחק שכתוב בו: 'כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל', אלא כיעקב שכתוב בו (שם כ"ח): 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה'". מדרש רבה (פ' ע"ט, ו'): "ד"א 'ויחן את פני העיר' נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן". ידוע שחז"ל מתארים את האבות כמקיימי כל התורה. ויש מקום להתבונן מדוע ראו צורך למצוא רמז דוקא למצות השבת. ברור שחז"ל ראו זיקה בין בחינתו של יעקב לבחינת השבת.

ב"שפת אמת" ישנה הרחבה גדולה המתארת את הקשר המיוחד שיש בין יעקב ובין השבת, ואצטט רק חלק מדבריו:

(פרשת ויצא עמוד 123 תרל"ב)...ובאר שבע הוא בחי' שבת והיא הנקודה הנותנת חיים לכל הדברים שנכללים בשבע מדות....וכן בכל שבת קודש למשוך חיות לכל ימי השבוע ע"י התקשרות בכל לב בש"ק שיש התגלות לכל איש ישראל. ובאר שבע בחי' שבת כנ"ל, וילך חרנה בחי' ימי המעשה ועבודה. וז"ש רש"י ז"ל כשהצדיק בעיר הוא הודה, זיוה

הדרה. היינו בחי' צדיק ושבת שהוא הנקודה הפנימית שיש בכל דבר. ושזוכר האדם זאת
 יוכל להמשיך כל המעשה אל הפנימיות כנ"ל".

(שם עמוד 124 תרל"ד) "אא"ז ז"ל הגיד בשם האר"י ז"ל כי שבת נקרא שדה, כדכתיב:
 'נצא השדה' כי עוה"ז הוא מדבר שאין ניכר בו השגחת השי"ת. ובשבת נקראת שדה הראוי
 לזריעה שנתעורר כח הפנימיות נקודה חיות מהשי"ת, ועי"ז מקבל זריעה כנ"ל. ועפ"ז נפרש
 הפסוק והנה באר בשדה כו' שלשה עדרי צאן כו' והאבן גדולה ע"פ הבאר ונאספו כו'. פי'
 שבשבת נפתח מקור מים חיים וזהו באר בשדה, וגו'... עדרי צאן הם מה שבנ"י מתבטלין
 בשבת להשי"ת בכל לבבך ונפשך ומאדך. ונק' נפש רוח נשמה שצריך האדם לבטל הכל
 להשי"ת. ואז זוכה לקבל הארת שבת. וז"ש ונאספו שמה כל העדרים כמ"ש ישים אליו לבו
 רוחו ונשמתו אליו יאסוף כו' שכשמבטלין בנ"י כל כוחם להשי"ת. שזה מצות השבתת
 מלאכה בשבת שיבטל כל אדם כל כחו ומעשה ידיו להשי"ת ועי"ז זה יכולין לקבל הארת
 שבת...."

(שם עמוד 125 תרל"ה) "...גם עתה בכל ש"ק יש הכנה לימי השבוע והוא כענין ויצא
 יעקב מבאר שבע לחרן. כמ"ש פי הבאר נברא בע"ש שהוא התמשכות החיות מנקודה
 הפנימיות לכל הצדדין. ובאר שבע הוא אור שבעת הימים שהוא מתגלה בשבת קודש כנ"ל".

לאור כל הנאמר לגבי שתי הבחינות של השבת, ניתן להבין היטב מדוע יעקב הוא בחינה
 של שבת, ומדוע ביעקב מתגשמות שתי הבחינות של השבת הנ"ל.

יעקב אבינו יוצא מבאר שבע, וכפי שהוזכר לעיל יעקב יוצא מבחינה של שבת, יעקב
 יוצא דרך מקום בית המקדש: "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים", וידוע שהתורה
 כמה פעמים הצמידה את השבת למשכן ולמקדש, מפני שקדושת המקדש במימד המקום
 מקבילה לקדושת השבת במימד הזמן.

יעקב אבינו נמצא בגלות – שהיא בבחינת ימי המעשה, וחוזר לארץ ישראל אחרי ימי
 המעשה – לשבת עם דמדומי חמה וקובע תחומין.

בחינת השבת הראשונה, השבת בה יעקב אבינו יוצא מארץ ישראל, היא בבחינת "שבת
 לכם", שבת שהיא מתנת ה' על מנת להתמודד עם ימי המעשה. התגלות ה' אל יעקב באותה
 בחינה היתה דרך חלום, התגלות בה יעקב הוא פסיבי.

התגלות ה' אל יעקב בזמן שהוא חוזר לארץ ישראל היתה התגלות ללא חלום (בראשית
 ל"ב א'): "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים". ובהמשך, במפגש יעקב עם המלאך,
 יעקב מגיע למדרגת: "כי שרית עם אלקים ואם אנשים ותוכל", יעקב אבינו כביכול מתדמה
 לקב"ה. במדרש רבה (פ' ע"ז א') חז"ל ביטאו את הרעיון שיעקב אבינו הגיע למדרגה
 המתדמה לקב"ה (שם פס' כ"ד): "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו", (דברים ל"ג, כ"ו)
 'אין כאל ישורון רוכב שמים בעזרך'. ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר' סימון אמר: אין כאל ומי
 כאל ישורון הנאים והמשובחים שבכם, אתה מוצא כל מה שהקב"ה עתיד לעשות לעתיד לבא
 הקדים ועשה עי' הצדיקים בעולם הזה: הקב"ה מחיה מתים – ואליהו מחיה את המתים,
 הקב"ה עוצר גשמים – ואליהו עוצר גשמים, הקב"ה מברך את המועט – ואליהו מברך את
 המועט, הקב"ה מחיה מתים – ואלישע מחיה את המתים, הקב"ה פוקד עקריות – ואלישע
 פוקד עקריות, הקב"ה מברך את המועט – ואלישע מברך את המועט, הקב"ה ממתיק את המר
 – ואלישע ממתיק את המר, הקב"ה ממתיק את המר במר – ואלישע ממתיק את המר במר.
 ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר: אין כאל ומי כאל ישורון ישראל סבא. מה הקב"ה כתוב בו

(ישעיה ב') 'ונשגב ה' לבדו' אף יעקב 'ויותר יעקב לבדו'.

אם ביציאתו מארץ ישראל יעקב אבינו פוגע במקום, בחזרתו לארץ ישראל המלאכים פוגעים בו. כביכול יעקב אבינו בעצמו בבחינת מקום המקדש, על ידי אותם ששת ימי המעשה בהם יעקב אבינו עבד על מנת להגיע לקדושת השבת – בבחינת "שבת לה". ביציאתו מארץ ישראל שמו הוא רק יעקב, ואילו בכניסתו לארץ מתוסף השם – ישראל. בעל "התניא" ב"תורה אור" מסביר את מהות השם יעקב: "...אך הנה בריש הפרשה כתיב: 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה'. פי' יעקב הוא בחינת י' עקב הוא בחינת המשכת חכמה עילאה שהוא בחי' י' למטה מטה גם בבחי' עקביים. וזהו ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה שבחי' יעקב הוא הממשיך מבחי' באר שבע שהוא למעלה מעלה איהו וחיוהי וגרמוהי חד עד השתלשלות למטה מטה למדרגה היותר תחתונה שהוא בחי' חרן...". יוצא מדברי בעל "התניא" ששמו של יעקב מסמל את הבחינה של השבת שיש בכוחה לתת קדושה לימי המעשה למטה מטה שהיא "שבת לכם". בניגוד לזה בכניסתו לארץ ישראל יעקב אבינו מקבל שם נוסף – ישראל, המבטא שדוקא על ידי המעשה מגיעים לשכינה, ולכן שם ה' מופיע בסוף שמו ישר – אל, בבחינת "שבת לה" אחרי ששת ימי המעשה – "כי שרית", בניגוד ליי-עקב ששם ה' מופיע בתחילת שמו. ברם, בשם השני ישנו גם את המימד של הי' בתחילה ישר-אל.

ע"פ הנ"ל ניתן לראות בארבע עשרה שנים שיעקב נטמן בבית מדרשם של שם ועבר הכנה לשתי הבחינות של השבת.

כמו"כ ניתן אולי לראות בארבע עשרה השנים שיעקב עובד בשתי נשיו את שתי הבחינות של השבת, רש"י (בראשית כ"ט, כ"ז) כותב על פי פשוטו של מקרא שיעקב קיבל את רחל לפני שבע השנים הנוספות. יוצא, שאת לאה קיבל יעקב אחרי העבודה ואילו את רחל לפני העבודה. אולי ניתן להעלות השערה שבחינת העבודה בלאה בבחינת "שבת לה" – שיש צורך בימי המעשה ע"מ להגיע לשבת, ואילו בחינתה של רחל מעין "שבת לכם" – מתנת ה' ע"מ להתמודד עם ימי המעשה. ניתן לראות במשיח בן יוסף, השייך לרחל, את הבחינה של השבת הנותנת קדושה לימי המעשה, שהרי משיח בן יוסף מתעסק בבנין החומרי, ואילו במשיח בן דוד, השייך ללאה, היושב על כסא ה', את הבחינה של "שבת לה". אפשר לומר שמקור הויכוח בין רבקה ליצחק היה נעוץ במחלוקת כתפקידו של יעקב. יצחק הבין שיעקב, איש תם יושב אהלים, איננו זקוק לשתי הבחינות של השבת, ואילו רבקה הבינה שבעולם הזה יש צורך להתמודד עם שתי הבחינות של השבת, ואין אפשרות להגיע לשלמות ללא ההתמודדות עם ששת ימי המעשה.

לאור הנ"ל אפשר להבין היטב את ה"שפת אמת" המסביר מדוע יעקב אבינו לא עלה לסולם בחלום. (פרשת ויצא עמוד 130 תרמ"ה): "איתא המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים דכתיב 'והאכלתיך נחלת יעקב' וכתיב בו ופרצת ימה וקדמה וכו'. ומה שייכות למצות שבת? ויובן עפ"י ענין החלום סולם מוצב ארצה כו'. והנה ה' נצב עליו וכו'. ולא נזכר שום ענין שהיה צורך למראה הסולם. ואחר כך וידר יעקב נדר פירש הכל ולא מענין הסולם. וחז"ל אמרו עוד כי לא רצה יעקב אע"ה לעלות על הסולם, גילו לנו חכמינו ז"ל כי הראה הקב"ה ליעקב ב' מדריגות כי הסולם הוא הדרך איך לקשר עולם הזה בשורש עפ"י כח מעשה בראשית והוא ענין דרך ארץ שקדמה לתורה, אבל דרך התורה המיוחד

לבנ"י הוא למעלה מכל זה, וזה בחי' ה' נצב עליו כו' וזה מיוחד לבנ"י בפרט כמ"ש כי יעקב בחר לו כו'. יתכן לומר שהי' נסיון כי אם היה עולה בסולם הי' לו שלוח בעוה"נ, והוא ביקש רק לחם ובגד, אך שיהיה במדרגה השניה שיהיה 'אלקים עמדי'. והוא ענין ימי המעשה והשבת כי בימי המעשה ההנהגה עפ"י הטבע והסולם שהוא התקשרות מדריגה אחר מדריגה...".